

B. Barokní literatura

1. *Baroko, jeho podstata a vývoj* / 2. – 3. *Jan Amos Komenský* / 4. *Barokní literatura v Evropě: Terezie z Ávily, John Milton, Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen* / 5. – 6. *Barokní literatura v Českých zemích: Adam Václav Michna z Otradovic, Friedrich Bridel, Bohuslav Balbín*

Baroko přichází jako sloh vedoucí spor s renesancí. Reaguje na změnu společenských podmínek směrem k dramatickým konfliktům. Namísto vyvážené harmonie jej zajímá kontrast krajností, namísto racionality se do popředí derou emoce, namísto pomíjivé pozemské existence je vyzdvihována věčná božská skutečnost, namísto přehledného poznání se zdůrazňuje úloha tajemství, namísto realistické věrnosti se vracejí symboly a alegorie, a konečně, namísto prosazování širší účasti lidí na správě věcí veřejných nastupuje víra ve spásnou úlohu privilegovaných osobností. Tím vším může být baroko blízké i některým náladám dneška.

1. Baroko, jeho podstata a vývoj

1-1 Význam pojmu baroko; 1-2 Příčiny a zdroje barokního životního pocitu i stylu; 1-3 Povaha a datace barokní kultury; 1-4 Baroko v jednotlivých druzích umění; 1-5 Jan Amos Komenský: člověk na přelomu renesance a baroka; 1-6 Baroko v evropských literaturách; 1-7 Barokní literatura v Českých zemích.

1-1 Význam pojmu baroko

Název **baroko** vznikl původně jako hanlivý a teprve postupně získal neutrální nádech (nejde o výjimku: podobně byla pojmenována *gotika* jako sloh barbarský, nenavazující na antiku – Gótové byli velmi silným barbarským, tedy germánským kmenem z doby Stěhování národů).

Francouzsky *baroque* [barok] = *zvláštní, neobvyklý, podivný*. Také se uvádí, že portugalské slovo *barroco* [baroko] = *nepravidelná perla*.

1-A2 Příčiny a zdroje barokního životního pocitu i stylu

Pro vznik a rozvoj baroka měla zásadní význam skutečnost, že se **evropská společnost** ocitla **od přelomu 16. a 17. století** v podmínkách **synchronního** (souběžného) **působení vlivů**, které všechny znamenaly **zhoršení životních podmínek**. Jednalo se především o následující faktory:

1. Došlo k výraznému ochlazení klimatu. V 17. století vrcholila takzvaná **malá doba ledová**: chladné období, které trvalo v letech asi 1300 – asi 1850, sice prožilo v renesančním 16. století svou teplou fázi, ale po r. 1600 se dočasně propadlo do svého teplotního minima.

2. Náboženské války mezi katolíky a protestanty, zahájené v 16. století (viz *VII.A. Renesanční literatura*), vyvrcholily **Třicetiletou válkou** (1618 – 1648). Odehrávala se především ve střední Evropě, pro niž se stala do té doby nejničivějším válečným konfliktem; v Českých zemích tehdejší ztráty v počtu obyvatel dokonce výrazně překonaly počty obětí v obou pozdějších světových válkách ve 20. století. Přitom Třicetiletá válka ve svém průběhu postupně ztrácela svůj náboženský charakter a proměnila se v bezohledné střetnutí dvou velmocenských bloků – habsburského (císařského) a protihabsburského – přinášející především nezměrné utrpení bezbrannému civilnímu obyvatelstvu. Třicetiletá válka skončila kompromisem, který omezil moc Habsburků v německých státech, ale ponechal jim nadvládu v Českém království a v Uhrách: obě tyto země ztratily na téměř tři staletí svou samostatnost. Po Třicetileté válce následovala řada dalších válek: bojovalo se mezi Habsburky a Francií, v Nizozemí, Pobaltí, Itálii aj.

3. V barokní době zažila Evropa poslední vlny smrtících morových epidemií. Poslední dvě takové morové rány postihly České země v letech 1679 – 1680 a 1713 – 1715: při každé z nich např. v Praze vymřela víc než čtvrtina obyvatelstva.